

Universal Declaration of Human Rights - Kpelle, Guinea

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

NUKAN MAAMENI YENYII BO PELE HU

Dɔn juwoo gbalatɔmaa

A ke kaalonna da tɔɔi gaa nukan nei yene yiihu diɛ legbɔɔba laa, tɛlinmo laa da lilaa di nwundɔɔi.

A ke lɛnɛɛ nukan dɔɔi gaa maane yene nuan diɛ pɛli kweiwoo boi, diɛ laa di maameni la, yi di hwa ke nɛimaarɔn da mɔnɔ di hu, bɛ kele yennuan kaa bɔi.

A ke tɔɔi gaa nukan nei yenyii hu bɛ maane maa ɔ kɔnwɔ, hɔge nukan hwɛpa pɛnɛ hwɛ gwei tɛgɛ hemɛi ɔi hu nɛitɔwnuan diɛ.

A ke lɔɔɔa kele yepuɔ gehu bɛ maane gu hwanɔ tɛgɛ bɔi.

A ke ɔi kele hu nuan bowoo ba, tɔɔi lele gaa hinaa di wɔɔ Kaalonnaa hu, yai a di wɔɔ tɛtɔwɔ yii lele nɛikulo, ye pɛnɛ ye di wɔɔ yii naane legbɔɔba laa hui.

A ke yene ɔi kele da nɔɔ kɔn genei bɛ di liimu ɔ hɛgɛ nɛgbɔɔba lelei da tɔɔi gaa nei yene yii hu maa mɛni bai.

A ke gilinahiɛ tɔnɔi ti hwilɛn nukan dɔɔi da nɔɔ legbɔɔba laa bɛ ge, ɔle yabɛ ke a di liimu hɛgɛɛ a gbɔɔkpɔ, yili bɛ a ge ɔi kele diwɔɔ naakɔn gene ɔ bo yene.

Maane nutɛitɛi, ɔ make a kɔɔma yinaa di gɔl diɛ, maakweli, da hutɔ bɛ da nɛgbɔɔba, da tɔɔi gaa nukan nei yenyii hu di hee di kpanɔa kenaa kele bɛ, ɔ make bɛyi ɔ wɔ naawooɔo kaa lai, yili kele bɛ gei yene bilibili gemɛi nɔ naakɔn genei nɛi zea kaa Amɛlik ɔi hui, ɔ dɔn naa nɛi laa a kɔɔ kpalaɔ nɔ holo pou (10) gwɛlan nwaatɔnɔ pulu nɔn mɛinan yenan kɔu mɛihaaba (1948).

Dɔn nɔo toloo 1

Nukan gele kaa pɛlɛ kaa tanɔn, yiliba nu kɛle maawiyɛ pɛlɛ da tɔɔi gaa nei yenyii hu kɛpɛlɛ kaalɔ tanɔn; di kɛmɛni a nukan naa bɛ ge hwɛkɛli welikɛmaa ɔ ɔ di luwai.

Dɔn nɔo veele 2

Dɔn nɛi huwoo kaa nukele ba tanɔn, guloju hwɛ ma ye ɔ ke a huwu mɛni, gu kɔɔ kɛpɛlɛ, gu lawoo, naala mɛni kenaa bɛlɛ, kilinahiɛ huwu ɔpe, nɛi hu yii bo pɛlɛ ba, hɛn jɔɔɔbɔ pɛlɛ pɔ da nukaapɛlɛ da zɛgɛi, ye ɔ ke a hulonu da nɛnu yilipulu, ye ɔ ke ɔi gaa gbɔɔba ju mun, ye ɔ ke a ɔi yi gaa nii mɛlan nɔi yemu a ju mun dɔn nɛi huwoo kaa nukele ba tanɔn.

Dɔn nɔo zaaba 3

Maala kaa nukele yei ɔ yeneke, ɔ legbɔɔba laa hɔɔɔbɔ, ɔle gbinimaa ye kɔnɔ.

Dɔn nɔo naan 4

Nuta hwa pɛli lɛɛi lualaa hu da tɔlaalaa hu, luolaa da luoyɔu huɔu ɔpe da kɛ.

Dɔn nɔo nɔɔli 5

Di hwə kia pai nuta mənɔɔboi, di hwə kia pai mɛni jaanwana laai nuta ba, yi a nu kulo nulaa hu əlɛ ɛyɛ mɛlɛkɛ ma.

Dɔn ŋoo mɛida 6

Kɛnɛ lɔpɛ geɛ, maanɛ nu keɛ ŋɔ kaa lonna, ə kɛ a ɔlɔn ŋaa ma.

Dɔn ŋoo mɛihweɛ 7

Nu keɛ pɛliai a ge tɔn niila jɛ tɔn mɛi. Nu keɛ hon bəlɛ kaa tanɔn nukan maatɔn jɛi liila.

Dɔn ŋoo mɛihaaba 8

Maala kaa nukele yei ə li kititəŋə pɛɛ la; a gaa yɛ maamɛni yɛ ə piliju.

Dɔn ŋoo mɛinaan 9

Di hwa nu too gahwə ja, yi ŋun və mai. A wwalakɛti di maakwiya ŋɔɔ lɔɪba gahwa mɛni ŋɔɔ pəlɛhu.

Dɔn ŋoo bou 10

Maala ka nukele yei, ə ŋɔɔ tian makɔŋ kititə ŋə pɛɛla, əlɛ dian ti ə kɛ a ɔlɔn ŋaa ə makɛ mɛni lɔpɛ daa zenwuɔn.

Dɔn ŋoo boukɔutanɔn 11

1. Nui lɔpɛ da mɛniŋɔŋɔɔ laahe ŋɔɔ, mɛniti hwa pɛli kɛi a ɔn, yi ɔn ti hwə ɔlɔn ni ponɔɔa kitikɛpɛɛ la, maakɔŋɔnuaan jɛi ba.

2. Tɔn hwa pɛli nui lɔpɛ honji mɛnita ba yiyai mɛni ti kɛi lowai, dɔn ti hwə kɛ laali; yilipulu mɛnikɛi lowai tɔn mə a laa nui ti mɛi, ə makɛ a kwia.

Dɔn ŋoo boukɔu hweɛ 12

Nuta hwa naa lɔ mɛlan jii pəlɛ hu, lɔ kpɛli-kpɛli, jɛi bɛlɛn mɛni hu, da gbiniba mɛni tamaa hu, naa kala pəlɛ pɔ.

Dɔn ŋoo boukɔu haaba 13

1. Maala kaa nukele yei ə hiə a niɪbapəlɛ, əlɛ ə he niɪba kɛnaa ŋɔ lɔi hu.

2. Maala kaa nukele yei yɛ pɛli kuloi lɔi lɔpɛ hu, ə makɛ gbɔɔ lɔi, əlɛ ə pənə ə ja gbɔɔ lɔi ti hu.

Dɔn ŋoo boukɔu naan 14

1. Nui lɔpɛ da jɛikɔu kpɔlu jɛi, maala kaa jɛi ə maakilə lɔi takpɛli hu, yiyɛn nɔiti a pɛli jɛɛ hee mu.

2. Maakiləlaa ti hwa pɛli tɛŋɛi mɛni nɔŋɔn kɛmun gbɔɔkpɔ pɔ yi hwə ba lɔi ŋun ma mɛniŋɔŋɔn da kaala.

Dɔn ŋoo boukɔu lɔli 15

1. Maala kaa nukele yei ə lɔi lonna hɔlɔlɔ.

2. Di hwa pɛli lɔilonna kuloi nu yei hulu mɛni hu əlɛ maala hwə ŋɔnɔ nu yei hwə ŋɔ lɔilonna maahwalin.

Dɔn ŋoo boukɔumɛida 16

1. Nɛɛnu da hulonu da həli kpilayela da di laɲayela da pɛli heei di keɔ guloju hwə ma yɛkɛ la a huɔu mɛni, lɔilon na mɛni, əlɛ yala pələ mɛni. Di pɛliɛ a di ke niibo ti hu, ə make di taɔai lowai.

2. Lɛgbɔɔba da laana bɛ a hilɔtai laa ma.

3. Pɛlɛn mɛ bɛ a kpɔmaayi hɔɔtɔma, əlɛ maala ka nei gbɔmayii ti da nɔi ɲɛitɔwɔ nuaan di maakɔɲɔn.

Dɔn ɲoo boukɔumɛihweelɛ 17

1. Nukan lɔpee jɔlɔbɔ hɛn gaa a bɔɔ, ə make g boukɔuaa kpɔn ju.

2. Di hwa nu yee kpilan di hwə jɔlɔbɔ hɛn gulo ɲɛi.

Dɔn ɲoo boukɔumɛihaaba 18

Nui lɔpee a pɛli gbɔwɔ kilipahia kɛi, niiba yiibo pələ hu. Mukulaa bɛ a pɛli niiba kalan gei, ə niiba yiibo juwu yii bɔ pələ hu.

Dɔn ɲoo boukɔumɛinan 19

Maala kaa nui lɔpee gələ yei ɲɔɔ kilipahie lɛ ə gweiwoobo, ə gilipuju kweli, ə jɔlɔbɔ ə nei nuta kpɛli ɲaa dia kɛnakele yi ɲɔu hwa kɛ ju.

Dɔn ɲoo bouhwwheelɛ 20

1. Maala kaa nukele yei ə ɲundɔ kɛ, əlɛ ə kpɔn naa liilaa hu.

2. Di hwa nu yee kpɔlan di hwə nɔ kpɔn ju.

Dɔn ɲoo bouhwwheelɛ kɔu tanɔn 21

1. Maala kaa nukele yei, ə tɔɔi hɔlɔbɔ ɲɔɔ lɔi ɲawoobo mɛni hu, a wala kɛ a yaa kpinii, ə kɛ nui a ɲee lɛmai.

2. Maala kaa nukele yei, ə kolokɛ gahanama bɛ ɲɔɔ lɔi hu. Yiyan nuta hon bɛtlɔ hwa tɛɔɛ mɔlan ma.

3. Lɔilonnii kilipahia pələ bɛ lɔi ɲawobɔɔ a kuloju. Gilipahia ti a kɔlɔn nɔi nɔi ɲawobɔ nuan he luwai a kɛ a nɔi kwei nuan kələ laamaawoo.

Dɔn ɲoo bouhwwheelɛ kɔuweelɛ 22

Nu kele kɛmɛni a kpɔɲuyii bɔ mun mɛ ge, ye kɛ kpɔn ninimu. Ninin ti bɛ maanɛ ə pa bɔ a yeelaholon; yelɔgei, kaalɔnnaa, əlɛ mɛni kɔlɔn ɲa.

Dɔn ɲoo bouhwwheelɛ kɔu haaba 23

1. Maala kaa nukele yei ə kolo kɛ, ə niiba kolokɛ tɔlinmo da ɲaanɛ pələ mɛi; ə ge hwə pa kɛ a nui kolo hwa ma.

2. Nu kɛkolo bɛ maanɛ di zalama; ə kɛ a hulonu da nɛnu.

3. Kolokɛmun lɔpee a pɛli kolokɛnuan maakɔɲa kpɔn naai; a wala kɛti ə to da hu.

4. Kolokɛmun nɔpee maala kaa ɲɛi ə viitɔ, ə niiba pələ ɲaa kɛ. Ge kolo kɛi nowai ɲɛn ə kɛ a bɔɔ; əlɛ yilipulu ɲɔɔ hwitɔ lowai ye hala ma.

Dɔn ɲoo bouhwwheelɛ kɔu naan 24

Maala kaa nukan nei ɲɔɔ yii ɔ kɛ a bɛliya ju, gɔɔɔ hɔwɔ toa pono, yaa da nainuaan di kɛ di ɲaane hu; yii hwilɛnna: kɔɔɔn mɛni, maayilimɛni, yii mɛni, da hali mɛni, bɛɛ di maamɛni walawala ɲɛi kulo mɛni kele ba.

Dɔn ɲoo bouhwwɛɛ kɔu lɔɔli 25

1. Kolo a wala kɛ ɲɛi, ɲɔn a pɛɛma, kolo hwaa kɛ ɲɛi, kalanɛnnaa a ɲɔɔɔ, a ɲɔɔ, a wala keti mɛni ta kpɛli a pɛɛma, yi hwa pɛli gbɔɔmu, maala kaa ɲɛi yi maakɔmaa ɔ bo.

2. Maala kaa logaa laa da lokolo di yɛi di kɔɔmaa hɔɔɔ. Gbɔmaa ti a pɛli kɛi logele ba, ɔ make a wɛlilon.

Dɔn ɲoo bouhwwɛɛ kɔu mɛida 26

1. Maala kaa nukele yɛi di jutɔ. Jutɔ ti hɔɲɔ hwɔ ma, yi kɔɔ hwilɛn maakwɛli kɔwɔɔɔ ba. Maane kolo maakwɛli lakwɛli ɔ kɛ kɛna kɛle. Maane lakwɛli kɛnɛ kɛɛ laa ɔ kɛ kɛnaa kɛle tɔwɔ, nui lɔpe gɛ hwaɲa a kɛ ɲɛi.

2. Maakwɛli ɲun ma ya baa ɔ nukan holoon naa bo, ɔ dɔɔ gaa ɲɛi yɛnɛ yii hu maawiyɛ. Ya bɔ maane ɔ wooman, ɲɛimaa hwɛli, da wɛlikɛmaa di lɔ lɔi kɛle lowai, huwu ɲaa kɛle lowai ɔ gɛ liila ɔ kɛ diyɛi.

3. Maala kaa a longaanuaan yɛi di di loni hutɔ pɛɔɔ lɛn.

Dɔn ɲoo bouhwwɛɛ kɔumɛihwɛɛ 27

1. Maala kaa nukele yɛi ɔ gɛti kɛ nɔi ɲɔɔ tɛtɔwɔ laa kpaalɔ mɛi, ɔ pɛlima ɔ dɔɔ kulo.

2. Maala kaa nukele yɛi bɛlihen, gulohen, maa ɔ kɔɲɔ.

Dɔn ɲoo bouhwwɛɛ kɔumɛihaaba 28

Maala kaa nukele yɛi, ɔ gɛtikɛ, yɛ dɔn ɲoonaa ɲɛi bo di lɛ di kpaalɔ mɛi.

Dɔn ɲoo bouhwwɛɛ kɔu mɛinaan 29

1. Nu yaakpɛli gɛti kaama kɔɔmaa yii hu. Maahɔɔɔ gbɔmaa yii ti bɔ a pɛli ɲɔɔ nukan naa laakuloi a nele.

2. Tɔɔi gaa nu yɛi yɛnɛyii hu da ɲɔɔ lɛgbɔba laa, maala kele hɔɔɔɔ ɲɛn lɔ gaama, ya baa a mɔlaa diwɛi kɔwɔɔi, kɔɔmaa yii hu yi hulu mɛni hwɔ laa.

3. Maala ɲaa ti da lɛgbɔba ɲaa ti, gɛ pɛɔɔ hwa pɛli kɛi a juwu takpɛli yi yɛnɛ kele puɔ gɛba hwɔ mo li.

Dɔn ɲoo bouhaaba 30

Kpalɔ ta kpɛli hwɔ laa yi a pɛli dɔn ɲaa ɲɛi maamɛni piliju, yɛ nu ɲɔɔ tɔɔ gaa ɲɛi yɛnɛyii hu da ɲɔɔ lɛgbɔba laa kuloi ɲɛi: yɛ ɔ kɛ a lɔi, a kɔɲɔ, ɔ make gu tɛitɛi.